

Περιπλάνηση στο εργαστήριο ζωγραφικής του Τσαρούχη

Ο ζωγράφος Αλ. Λεβίδης επισκέπτεται την έκθεση για τον μεγάλο δημιουργό

Του ΝΑΙΑ ΜΑΓΚΑΙΝΗ

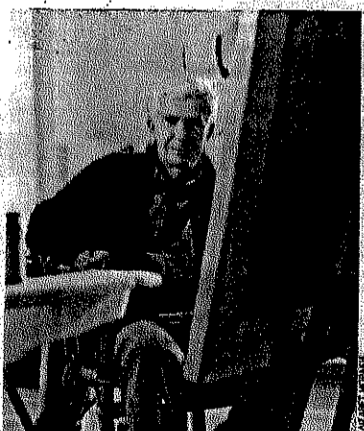
«Ο,τι ζωγράφισα στη ζωή μου ήταν με ζωγραφισμένο, με γραφικό. Και εκ των υστέρων, όποιο θέλουν να ζωγραφίσουν κάτι κατόπιν ζωγραφικών προτύπων το ονομάζουν γραφικό. Είναι αστειό να φοβάται κανείς μπιπίες παρασπίσει τίποτα. Γιατί αυτό που παριστάνει δεν είναι τα αντικείμενα. Είναι η ενέργειά τους, είναι το μέρος εκείνο το οποίο είναι άσχετο με αυτό που ονομάζουν αντικείμενα», έγραφε κάποτε ο Γιάννης Τσαρούχης. Είναι δύσκολο να μη σκεφτείς αυτές τις κουβέντες όταν περιδιαβάνεις την έκθεση «Τσαρούχης. Μελέτες για 17 θέματα», που διοργανώνεται στο Μουσείο Μπενάκη (Πειραιώς) σε επιμέλεια της Νίκας Γρυπάρη, προέδρου του Ιδρύματος Γιάννη Τσαρούχη, και σκεδιασμό της Άλκας Πεζανού. Στην έκθεση, που θα διαρκέσει έως τις 31 Μαρτίου, είναι η πρώτη φορά που το έργο του Τσαρούχη παρουσιάζεται μέσα από σπουδές και παραλλαγές, ανέκδοτες φωτογραφίες και πρωτότυπο αρχαιακό υλικό, το

οποίο σπάνια έχει την ευκαιρία να δει το κοινό, υλικό που προέρχεται από τις συλλογές του Ιδρύματος Γιάννη Τσαρούχη.

Στην ουσία, η έκθεση εισάγει τον επισκέπτη στο εργαστήριο του ζωγράφου, παίρνει μια καλά γεύση από τον κόσμο του δημιουργού: οι γόνιμες εμπνεύσεις, οι θεματικές και οι προβληματικές που επανέρχονται διαρκώς, με την επιμονή του ακάματου τεχνίτη, αυτά την αίσθηση μιας «πυκνής έκθεσης μέσα από την οποία θίγονται αναρίθμητα ζητήματα της ποιητικής του Τσαρούχη», επιβεβαιώνει ο ζωγράφος Αλέκος Λεβίδης, με τον οποίο είχαμε τη χαρά να επισκεφθούμε την έκθεση.

«Δεν τον γνώρισα καλά», μας είπε όταν συναντηθήκαμε. «Σίγουρα λιγότερο απ' όσο θα ήθελα και απ' ό,τι έκα αποκομίζει από το έργο του. Ωστόσο, με ενδιαφέρει η ποιητική του Τσαρούχη, η οποία φαίνεται ακριβώς μέσα από τη συγκεκριμένη έκθεση. Διότι ο Τσαρούχης δεν είναι ένας ζωγράφος που ζωγραφίζει χωρίς θεωρία. Είναι ένας ζωγράφος που το παιδεύει πολύ στο μυαλό του και γι' αυτό θεωρείται ζωγράφος των ζωγράφων. Η ζωγραφική δεν γεννιέται εκ του μηδενός, κι αν λένε σήμερα κάποιοι ό,τι θέλουν. Ο Τσαρούχης το ξέρει αυτό και το αναδεικνύει μέσα από το έργο του. Επίσης, από την αρχή βλέπουμε μια δισημία στο έργο του: ρεαλισμός από τη μία και αφάρτηση από την άλλη. Διαρκώς κινείται σε δύο πόλους: της παράδοσης και του μοντέρνου. Αυτή είναι μια μόνιμη σύγκρουση στο έργο του, η οποία όμως γίνεται σύνθεση και εκεί έγκειται η ποιητική του Τσαρούχη: στο πώς ενώνει δύο αντίθετους πόλους και δημιουργεί έναν δικό του κόσμο, βρίσκοντας όμως έναν κοινό τόπο μαζί μας».

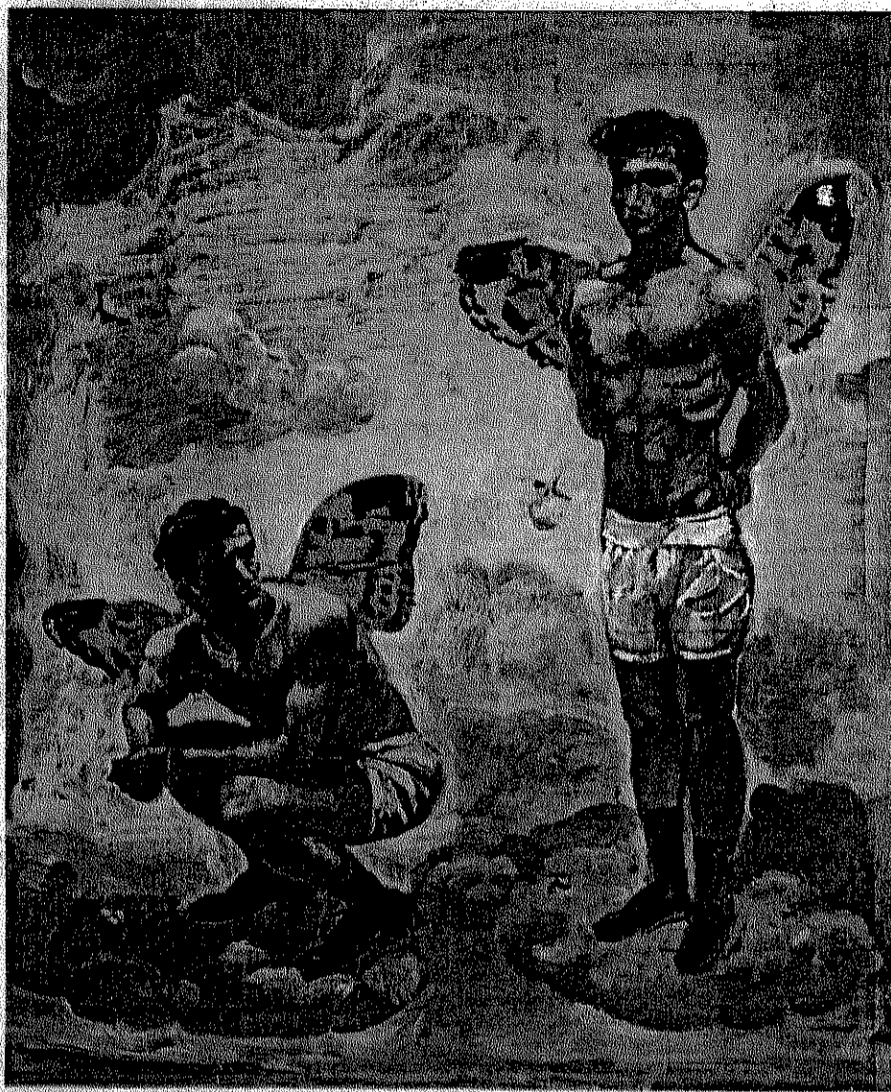
«Ο Τσαρούχης δεν είναι ένας ζωγράφος που ζωγραφίζει χωρίς θεωρία. Είναι ένας ζωγράφος που το παιδεύει πολύ στο μυαλό του και γι' αυτό θεωρείται ζωγράφος των ζωγράφων».

Ο ζωγράφος Αλέκος Λεβίδης. Η ποιητική του Γιάννη Τσαρούχη τον απασχολούσε από παλιά. «Ο Τσαρούχης είναι ο ζωγράφος των ζωγράφων», λέει.

Η φύση και η τέχνη

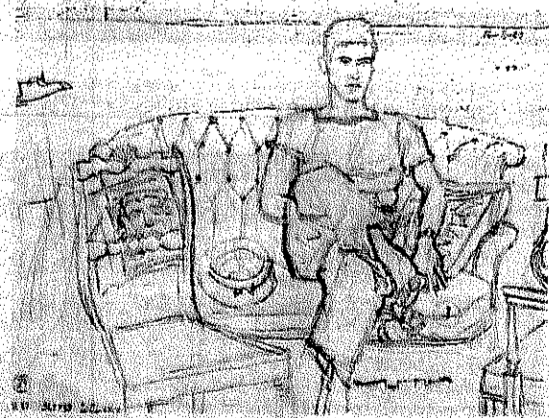
Μία από τις πιο ενδιαφερόσες ενότητες σπουδών και παραλλαγών είναι η «Φύση της Ιγιγένειας». Έργο που τον απασχόλησε μετά την Κοτοχή και στο οποίο γίνεται φανερό ότι επιθυμεί να εκφράσει όλα γίνονται γύρω του. «Ο Τσαρούχης είναι ζωγράφος των ζωγράφων, όμως τον αφορά πρωτίστως ο κόσμος, το εξώ από την τέχνη», παρατηρεί ο Αλ. Λεβίδης: «Δεν είναι απάν από την κοινωνία. Η «Φύση της Ιγιγένειας» είναι ακριβώς ένα τέτοιο έργο: η φύση των ανθρώπων στον Εμφύλιο, με αναφορές στην ομηρική Διάδα». Φυσικά, ένα κέρι που προβάλλει μέσα από ένα νέφος και τείνει προς την Ιγιγένεια «εί-

Δύο άνδρες με φτερά πεταλούδας, μαύρα παπούτσια, δεκαετία 1960. Λάδι σε καπλαμά, 41x35 εκ. Ιδρυμα Γιάννη Τσαρούχη.

Ναύτης Ζινούλας στον καναπέ, 1962. Λάδι σε πανί λινό, 41x50,5 εκ. Κάτω, το ίδιο έργο σε προσχέδιο. Μολύβι σε χαρτί, 26,5x37 εκ. Ιδρυμα Γιάννη Τσαρούχη. Ο μεγάλος ζωγράφος δούλεψε ακούραστα πάνω στα θέματά του επί σειρά ετών.

ναί βέβαια μια ξεκάθαρα βυζαντινή αναφορά».

Σύμφωνα με τον Αλ. Λεβίδη, η έμφαση στη Τσαρούχικη στην ποιητική ζωή και στους καθημερινούς ανθρώπους σχετίζεται και με τα συστηματικά μελέτη του πάνω στον Καραβάζιο, κάτι που φαίνεται μέσα από τις σπουδές στις «Τέσσερις Εποχές». «Ο Καραβάζιος υποστήριζε ότι πρότυπο για τον ζωγράφο είναι η ίδια η φύση και όχι άλλοι ζωγράφοι, γι' αυτό και αποτύπωνε πολύ το σημαντικό. Σε αυτό ήταν πρωτοπόρος. Ο Τσαρούχης τι έλεγε: «Δεν είναι κακό να ακολούθεις την τεχνιστορία ενός ζωγράφου, φτάνει να δουλεύεις από το φυσικό. Αν δουλεύεις μιμούμενος μόνον την τέχνη των παλαιών, θα καλύτερες της τεχνικής σου. Αλλά θα χάσεις κάτι πιο πολύτιμο από την τεχνική». Προσεύχων των αναλογιών φυσικά, αυτό έλεγε και ο Καραβάζιος στην εποχή του: δάσκαλός μας είναι η φύση, όχι η τέχνη».

Το υπερβατικό

Πρότιμους πάνω στις σπουδές των «πορτρέτων της Δέσποινας», με έδωλα την επαφή από τα φαγούμ. «Εξώ αποτυπώνεται και πάλι το σημαντικό αλλά και η ανθρώπινη υπόσταση σε ένα κάδρο αιωνιότητας, και αυτό νομίζω προσπάθησε να αποδώσει ο Τσαρούχης. Τον απασχολεί αυτό. Θέλει τα έργα του να έχουν τη ζωντανία του καθημερινού αλλά να μεταφέρουν και την αιθέρια του αφθάρτου, του υπερβατικού. Όλες αυτές οι παραλλαγές είναι φάσεις όπου ο ζωγράφος ψάχνει και αυτό είναι το ωραίο σε αυτά την έκθεση – όπως και οι φωτογραφίες των πραγματικών μοντέλων στο εργαστήριο του ζωγράφου. Βλέ-

Στο Μουσείο Μπενάκη παρουσιάζονται για πρώτη φορά ανέκδοτες φωτογραφίες και πρωτότυπο αρχαιακό υλικό από τις συλλογές του Ιδρύματος Γιάννη Τσαρούχη.

Πεις έτσι τη σκανοθεσία του ζωγράφου μέσα στον πίνακα.

Πράγματι: πέρα από τις φωτογραφίες του εργαστηρίου και των πραγματικών μοντέλων, βλέπουμε σε ένα βάθρο και μια παλιά ναυτική στολιά, με τη λεγόμενη «ασπίρινα» (το καπέλο) και τα άρβυλα. «Είναι η στολιά του αδελφού του», λέει ο Αλ. Λεβίδης. «Την είχε στο ατελιέ και με αυτήν έντυνε τα μοντέλα του για τους περίφημους ναύτες. Του άρεσε το λευκό και του άρεσε να ζωγραφίζει λευκές φτιγούρες και μορφές. Όταν κάποτε τον ρώτησαν προς τι όλοι αυτοί οι ναύτες, είχε απαντήσει ως εξής: «Όταν άρχισα να ζωγραφίζω, κυκλοφορούσαν στους δρόμους πολλοί ναύτες και πολλές νοσοκόμες. Είχα δύο επιλογές: ή θα ζωγράφιζα ναύτες ή νοσοκόμες. Προτίμησα τους ναύτες».

Ηρωας: Οχι

Ο Άγιος Σεβαστιανός ντυμένος στο καπέλο του, το φοβερό είναι ο συνάδελφός του ΕΣΑτζής («ένα ακόμα σκόλιο για την τραγωδία του Εμφυλίου, που όμως τον απασχολεί καταμεσής της δικτατορίας, κι όχι τυχαία μύλων»), ο νέος που φεύγει μετανάστες έχοντας πάντοτε στο πλάι του μπουκέτα του Επταφίου («δεν είναι νεκρικά άνθη όμως, αλλά αναστάσιμα, υποδηλώνουν την αλλαγί, την αναγέννηση της ζωής», σχολιάζει ο Αλ. Λεβίδης), τα μελαγχολικά αθηναϊκά καφεενεία του '50 (πασίγνωστη σειρά έργων που ξεκίνησαν με μια περιστασιακή καρτ ποστάλ στον Τερνάντι τα Χριστούγεννα του '50, όπως διαβάζουμε σε μια επιγραφή στην έκθεση), οι εξανθρωπισμένοι άγγελοι με φτερά πεταλούδας που ίπτανται πάνω απ' το λιμάνι του Πειραιά, όλα αυτά τα «έργα εν εξελίξει» μαζί με τα υπόλοιπα που περιλαμβάνει η έκθεση, είναι δουλεμένα ξανά και ξανά μέσα σε βάθος δεκαετιών, ουσιαστικά μίαν ολοκλήρη ζωή.

«Η μικρή ιστορία της ζωής μου και της ζωγραφικής μου συνοψίζεται σε αυτά την επιθυμία να εξιχνιάσω πώς δύο πράγματα που φαινόταν αντίθετα μπορούν να μας φανατίζουν το ίδιο ή, αλλιώς επιπλέον το πρόβλημα, πώς είναι δυνατό να είναι αντίθετα και άσχετα δύο πράγματα που τόσο πολύ μας αρέσουν», είχε πει κάποτε ο ίδιος ο Τσαρούχης. Κι όταν ρωτήθηκε αν αισθάνεται ήρωας, είχε απαντήσει: «Εγώ; Θεωρώ ντροπή μου να είμαι ήρωας. Ξέρω ότι όλα γίνονται με τη δουλειά και όχι με τα ελευθερωμένα νευρά».

Mian Xueyidi
«ΟΙ ΜΠΑΛΑΝΤΕΣ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΑΘΗΝΑΣ»